

UOT 371

Türkan Vahid qızı Əlizadə

*fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorant
Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu
<https://orcid.org/0000-0002-1998-2812>*

QARIŞIQ TƏHSİL MODELİ

Тюркян Вахид гызы Ализаде

*докторант по программе доктора философии
Институт Образования Азербайджанской Республики*

СМЕШАННАЯ МОДЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ

Turkan Vahid Alizade

*doctorial student in the program of doctor of philosophy
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan*

BLENDED EDUCATION

Xülasə. Qarışıq təhsil ənənəvi sinif mühitində və ya bütün dərs vaxtlarının onlayn şəkildə aparılması ilə birləşdirilən bir tədris prosesidir. Bu model tələbələrə həm bir sinif mühitində canlı dərs dinləmək, həm də onlayn platformalar vasitəsilə müxtəlif resurslardan faydalanmağa imkanı verir.

Qarışıq təhsil əyani, qiyabi, distant təhsil, interaktiv, elektron və s. kimi təhsilin müxtəlif formalarını birləşdirən təhsil yanaşmasıdır. Bu təlim tələbəyə təhsilinin vaxtını, yerini, sürətini və istiqamətini müstəqil seçmək imkanı verir.

Açar sözlər: qarışıq təhsil, distant təhsil, ənənəvi təhsil, qarışıq təhsil modeli

Резюме. Смешанное образование – это процесс обучения, который сочетает в себе традиционную классную среду или онлайн-обучение. Эта модель позволяет студентам как слушать живой урок в классе, так и пользоваться различными ресурсами через онлайн-платформы.

Смешанное образование – это образовательный подход, который сочетает в себе различные формы обучения: очное, заочное, дистанционное, интерактивное, электронное и др.. Данное обучение дает студенту возможность самостоятельно выбирать время, место, скорость и направление своего обучения.

Ключевые слова: смешанное образование, дистанционное образование, традиционное образование, смешанная модель обучения

Summary. Blended learning is a learning process that combines a traditional classroom environment or online learning. This model allows students to both listen to a live lesson in a classroom environment and benefit from a variety of resources through online platforms.

Blended learning face-to-face, part-time, distance learning, interactive, electronic, etc. is an educational approach that combines different forms of education. This training gives the student the opportunity to independently choose the time, place, speed and direction of his education.

Key words: blended education, distance education, traditional education, blended education model

Ali təhsildə elektron təhsilin əhəmiyyəti durmadan artır. Təhsil müəssisələrinin elektron təhsilə keçmə səbəbləri aşağıdakı kimidir:

- rəqəmsallaşan dünyada müasir tələbələrə ehtiyaclarını ödəmək;
- pedaqoji innovasiyaları stimullaşdırmaq;

– universitetdaxili və universitetlərarası birlik mübadiləsini və əməkdaşlığı artırmaq;

– distant təhsil imkanlarını genişləndirmək və müxtəlif kateqoriyalı tələbələrə təhsili əlçatan etmək.

Elektron təhsil praktikasında qarışıq təhsil daha çox yayılmışdır. Qarışıq təhsilin son vaxtlar xüsusi aktuallıq qazanmasına səbəb həm cəmiyyətin müasir texnologiya və təhsil formalarına ehtiyacı, həm də qarışıq təhsilin distant aspektini nəzərdən keçirməyə imkan verən informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə izah olunur. [1]

Qarışıq və hibrid öyrənməni sinonimlər hesab etmək olar [2]. Qarışıq təhsil ənənəvi sinif mühitində və ya bütün dərslərin onlayn şəkildə aparılması ilə birləşdirilən bir tədris prosesidir. Bu model tələbələrə həm bir sinif mühitində canlı dərslərin dinlənmək, həm də onlayn platformalar vasitəsilə müxtəlif resurslardan faydalanmağa imkan verir.

Qarışıq təhsil əyani, qiyabi, distant təhsil, interaktiv, elektron və s. kimi təhsilin müxtəlif formalarını birləşdirən təhsil yanaşmasıdır. Bu təlim tələbəyə təhsilin vaxtını, yerini, sürətini və istiqamətini müstəqil seçmək imkanı verir. Bu, planlaşdırma bacarıqlarını, özünüidarəetmə və özünütənzimləmə, habelə azadlıq və seçim bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək edir.

Qarışıq təhsil müasir texnologiyalar və internetin inkişafı sayəsində meydana çıxıb. Bu təlim məktəbdə və ya universitetdə ənənəvi təhsilin ən yaxşı təcrübələrini, distant təhsil isə azadlığını birləşdirməyə imkan verir.

Qarışıq təhsil tarixən ayrı-ayrı iki təhsil sistemindən yaranır: ənənəvi (face to-face learning system) və mərkəzində texnologiya olan paylanmış təlim sistemi (distributed learning system) [3]. Müasir dövrdə isə qarışıq təhsil (Blended Learning) üç sütun üzərində dayanır:

1. Distant təhsil (Distant Learning);
2. Sinifdə öyrənmə (Face-to-Face Learning);
3. İnternet vasitəsilə öyrənmək (Online Learning).

Tədqiqatçılar qarışıq təhsil ilə ənənəvi təhsil arasında müqayisə apardıqda məkan və zamana qənaət, tapşırıqları və qiymətləndirmələri izləmək üçün təhsilin idarə edilməsi sistemindən (LMS) istifadə, test, sınaq, komanda işi üçün sinifdə İKT alətlərindən istifadə kimi üstünlüklərini qeyd edirlər.[4]

Müqayisə	Qarışıq təhsil	Ənənəvi təhsil
Öyrənmə yeri	İstənilən yer	Sinif otağı
Öyrənmə forması	Onlayn və üz-üzə	Üz-üzə
Öyrənmə zamanı	İstənilən mümkün vaxt	Dəyişməyən və dəqiq vaxt
Texnologiyadan istifadə	Texnologiyadan istifadə vacib və məcburidir	Məcburi deyil
Onlayn dəstək	Söhbət, onlayn tapşırıqlar vermək	yoxdur
Tədris materialları	Təlimatçı, təlimatlar qrupu	Təlimatçı
Tapşırıqlar	Fərdi, qrup	Fərdi, qrup

Sxem 1. Qarışıq təhsil və ənənəvi təhsil arasında müqayisə

Qarışıq təhsil prosesində onlayn öyrənmə ilə müəllimin köməyi eyni dərəcədə vacibdir.

Müəllimin rolu tələbələrin ehtiyaclarından asılı olaraq dəyişir. Müəllim davranış və düşüncə modellərini, münasibətlərin qurulması yollarını nümayiş etdirir. O, repetitor, məsləhətçi, fasilitator funksiyası daşıyır.

Öyrənmə təcrübəsinin onlayn və müəllimlə inteqrasiyası sinifdə fəal iş formalarını əhatə edir. Bu cür fəaliyyətlər təcrübəyənlü olmalıdır. Onların aparılması üçün ən əlverişli format kiçik qruplardadır (layihələr üzərində iş, stolüstü oyunlar və s.). Layihələr üzərində qrup və fərdi iş də mümkündür.

Qarışıq təhsil müəyyən prinsiplərə əsaslanır: ardıcılıq, görmə qabiliyyəti, praktikada işləmək, davamlılıq, dəstək və s.

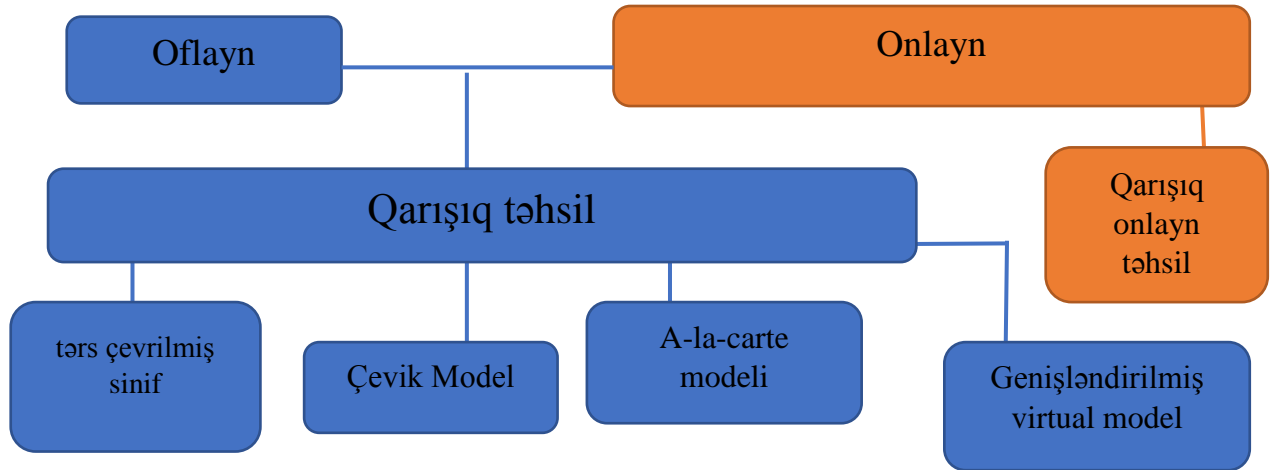
Ali təhsildə qarışıq təhsil ardıcıl olmalıdır. Əvvəlcə şagird yeni materialı özü öyrənir, sonra müəllimin izahatlarını dinləyir və bilikləri praktikada möhkəmləndirir.

Tələbənin həmişə müraciət edə biləcəyi vizual tədris materialları olmadan elektron təhsil mümkün deyil. Buna görə də müəllimlər şagirdlərin yeni məlumatları daha asan başa düşmələri üçün elektron dərsliklər, video dərsliklər, diaqramlar və s. göndərir.

Əldə edilmiş bilikləri möhkəmləndirmək üçün onları praktikada tətbiq etmək lazımdır. Qarışıq təhsil formatında bu həm sinifdə qrup dərsləri, həm də rəqəmsal simulyatorlar ola bilər.

Qarışıq təhsilin 40-dan çox modeli mövcuddur ki, bunlardan tədris prosesində eyni dərəcədə səmərəli istifadə olunur. Bunlardan ən məşhurları aşağıdakılardır [5]:

- Tərs çevrilmiş sinif modeli;
- Stansiya fırlanma modeli;
- Laboratoriya fırlanma modeli;
- Çevik Model;
- Fərdi fırlanma modeli;
- A-la-carte modeli;
- Genişləndirilmiş virtual model;
- Qarışıq Onlayn Öyrənmə.

Sxem 2. Qarışıq təhsilin modelləri

Çevrilmiş sinif, müəllimin evdə təhsil almaq üçün tədris materialını təmin etdiyi və sinifdə tələbələrin biliklərinin praktiki möhkəmləndirilməsini həyata keçirdiyi bir modeldir.

Stansiya fırlanma modeli – dərslə tələbələrin adətən üç qrupa bölündüyü bir model: bir qrup onlayn iş, müəllimlə işləmək və layihə fəaliyyətləri və dərslə zamanı hər üçü ilə hərəkət edirlər.

Laboratoriya rotasiyası (fırlanma) modeli – bir neçə dərslə müntəzəm ənənəvi sinifdə keçdikdən sonra tələbələrin kompüter və ya planşetlərdə fərdi olaraq işlədiyi, kompüter sinfinə (laboratoriya) keçdiyi bir model.

Çevik modeldə (flexy model) bütün məktəb və bütün pedaqoji kollektivin cəlb edilməsini nəzərdə tutur, hər bir şagirdin fərdi tədris planı, şagird tərəfindən onların öyrənilməsinə yüksək səviyyədə nəzarət var.

Bəzi tədqiqatçılar qarışıq təhsil modellərinin layihələndirilməsi üçün daha çox parametrlərdən istifadə etməyi təklif edirlər. Məsələn, I.N. Ainutdinova qarışıq təlimdə yeddi komponentin olmasını zəruri sayır:

- 1) fərdiləşdirilmiş sinif fəaliyyəti;
- 2) onlayn tədris materialları;
- 3) materialların asinxron şəbəkə rejimində tələbələrin avtonom öyrənilməsi;
- 4) “şagird-şagird”, “şagird-qrup”, “şagird-müəllim” formatında müntəzəm şəbəkə qarşılıqlı əlaqəsi;
- 5) multimedia və ya şifahi təqdimatlar vasitəsilə əldə edilmiş biliklərin nümayişi;
- 6) sinxron onlayn test vasitəsilə biliklərin sistemləşdirilməsi;
- 7) sinifdə “şagird-müəllim”, “şagird-tələbə” və “şagird-qrup” ilə birbaşa əlaqə vasitəsilə bilik və bacarıqların konsolidasiyası [6]

Azərbaycanda qarışıq təhsil modelindən bəzi universitetlərdə istifadə edilir. Buna Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Texniki Universitet və s. universitetləri misal göstərmək olar.

Problemin aktuallığı. Qarışıq təlim son vaxtlar xüsusi aktuallıq qazanmışdır ki, bu da həm cəmiyyətin xüsusi texnologiyalarına və təhsil formalarına ehtiyacı, həm də informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə izah olunur.

Problemin elmi yeniliyi. Qarışıq təhsil əyani, qiyabi, distant təhsil, interaktiv, elektron və s. kimi təhsilin müxtəlif formalarını birləşdirən təhsil yanaşmasıdır. Qarışıq təhsilin 40-dan çox modeli mövcud-

dur. Bu modellərdən istifadə edərək ali məktəblərdə dərslər təşkil edilir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Qarışıq təhsil tələbəyə təhsilinin vaxtını, yerini, sürətini və isti-

qamətini müstəqil seçmək imkanı verir. Bu, planlaşdırma bacarıqlarını, özünüidarəetmə və özünü tən-zimləmə, habelə azadlıq və seçim bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək edir.

Ədəbiyyat:

1. Скрыпникова Н. Н. Технология смешанного обучения: актуальность и пробле- матика // Профессиональное образование и рынок труда. -2018. - № 3. - С. 74–78.
2. Blended Learning @JCU: A guide for staff.–Australia:James Cook University.–25p.–URL: https://www.jcu.edu.au/__data/assets/pdf_file/0004/227866/JCU-Blended-Learning-Guide-2015.pdf].
3. Mijares Illiana. Blended learning: Are we getting the best from both worlds? Literature Review for EDST 561 [Электронный ресурс]. URL: <http://elk.library.ubc.ca/bitstream/handle/2429/44087/EDST561-LRfinal-1.doc.docx?sequence=1> (03.08.2014).
4. Richards Griff. Athabasca University. Learning Analitics: On the Way to Smart Education [Электронныйресурс]. URL: http://distant.ioso.ru/seminar_2012/conf.htm (дата обращения: 03.08.2014).
5. Логинова А. В. Смешанное обучение: преимущества, ограничения и опасения [Электронный ресурс] // Молодой ученый. — 2015. — № 7. — С. 809–811. URL: <https://moluch.ru/archive/87/16877>.
6. Байдикова Н. Л. Цикличная модель смешанного обучения: технологический подход // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2020. – № 01 (январь). – С. 39–50. – URL: <http://e-koncept.ru/2020/201004.htm>.
7. Айнугдинова И. Н. Актуальные вопросы применения технологии смешанного обучения (blended learning) при обучении иностранным языкам в вузе // Общество: социология, психология, педагогика. – 2015. –№ 6. – С. 74–77.

E-mail: turkan.alizade.92@mail.ru

Рәуçиләр: *ped.ü.fəls.dok., dos. İ.B. Əhmədov*

ped.ü.fəls.dok. S.Ə. Məmmədov

Redaksiyaya daxil olub: 21.04.2023